

DE FAVORIETE ZUS

Voor John & Sylvia: gewoon de allerbesten

Hortense

Parijs
Jaar VII (1799)

We waren met vijf zussen, en vier van ons werden maîtresse van de koning. Ik ben de enige die aan zijn armen wist te ontkomen, maar dat was mijn eigen keuze. Ook al ben ik vierentachtig jaar en is alles wat ik vertel in het grijze verleden gebeurd, een vrouw blijft eeuwig ijdel. Dus je moet weten: het had gekund. Als ik had gewild. Want hij, de koning, wilde maar al te graag.

Ik heb het niet over de vorige koning, Lodewijk XVI, de ongelukkige ziel die zes jaar geleden met de guillotine ter dood werd gebracht en wiens Oostenrijkse vrouw daarna hetzelfde lot onderging. Nee, ik heb het over Lodewijk XV, een roemrijke koning. Ik leerde hem kennen toen hij jong en fris was, en er nog geen aanwijzingen waren dat hij later een liederlijke losbol zou worden, met hangende oogleden, vale gelaatskleur en lippen die vochtig waren van wellust.

Tegenwoordig kent bijna niemand het verhaal meer van mijn zussen en Lodewijk XV, de herinnering aan hen wordt overschaduwed door bekendere en scandaleuzere maîtresses en door de politieke omwenteling in het afgelopen decennium. Ik vergeet de laatste tijd steeds meer, de herinneringen aan mijn zussen die uit de schaduwen van mijn geest opdoemen, worden vager en zwakker. Ik dompel me onder in de zee van hun oude brieven, steeds opnieuw lees ik ze, ze geven me troost en stemmen me tegelijkertijd verdrietig. De aantrekkingskracht van oude herinneringen is bitter-

zoet. Deze brieven, een portret van een van mijn zussen dat boven de open haard hangt en een verbleekte tekening van een andere zus tussen de bladzijden van een bijbel zijn alles wat ik nog heb.

Het begon allemaal zo'n driekwart eeuw geleden, in 1729. Het was een andere tijd, een andere wereld. We voelden ons verheven in onze veilige, bevoorrechte positie en waren er niet op bedacht dat er iets kon veranderen en dat waar je wieg stond niet langer de rest van je leven zou bepalen. We waren de dochters van een *marquis*; onze leefwereld bestond uit titels, welgemanierdheid en adellijke voorrechten, maar wat doen die zaken er tegenwoordig nog toe? Nog steeds heel veel, maar omdat we allemaal *citoyens* zijn, moeten we doen alsof dat niet zo is.

Het leven – ons leven – was in die dagen een stuk aangener; degenen die het zich konden veroorloven, maakten het zich zo comfortabel dat ze niets met de onprettige kanten van de maatschappij te maken kregen. Het kwam niet in ons hoofd op dat er zoiets afschuwelijks als het Schrikbewind zou kunnen komen.

We waren met vijf zussen en ons ouderlijk huis stond aan Quai des Théatins. Het stond langs de Seine in hartje Parijs, in een straat waar alleen de rijken en machtigen woonden. Het huis staat er nog steeds, maar de straat heet nu Quai Voltaire, een eerbetoon aan die grote denker. Ik huiver als ik eraan denk wat voor mensen er nu misschien wonen.

Het was een statig, elegant huis, een teken van onze positie in de wereld. Ik herinner me het gouden slaapvertrek van mijn moeder op de tweede verdieping nog goed, hoe weelderig en schitterend het was, en het ontzag waarmee het ons vervulde als we bij haar werden ontboden. De kinderkamer was natuurlijk veel minder indrukwekkend, kinderen werden in die tijd meestal genegeerd, dus waarom zou je geld verspillen aan spullen voor kinderen die je toch maar zelden zag? In onze kinderkamer op de vierde verdieping waren de kamers koud en kaal, maar het was er fijn, het was onze veilige haven in een harteloze wereld.

We kregen nauwelijks onderwijs, men wilde geen ontwikkelde dochter, maar een welgemanierde dochter, een die haar weg kon vinden in het ingewikkelde doolhof van beleefdheden en sociale omgangsvormen dat onze wereld regeerde. Om eerlijk te zijn kan ik zelfs met de wijsheid die met de jaren hoort te komen niet zeggen dat meer onderwijs me verder zou hebben geholpen in het leven.

We waren met vijf zussen en we hadden geen broers. Mijn moeder zei soms, als ze een paar glazen champagne ophad, dat dat kwam omdat er een vloek op haar rustte.

Hoewel we dezelfde ouders hadden, waren we verschillend. Toetaal verschillend! Louise was de oudste, ze was charmant en leuk om te zien. Ze was negentien toen ze voor het eerst aan het hof werd geïntroduceerd. Ze was een dromer, ze kreeg altijd lichtjes in haar ogen als ze aan haar toekomst dacht en aan het geluk dat voor haar in het verschiet zou liggen.

Daarna kwam Pauline, fel en allesbehalve teerhartig, ze had een karakter waar een zeerover trots op zou zijn. Ze was zo koppig als een ezel en speelde de baas in de kinderkamer. Ze torende boven ons uit, zowel in lengte als in kracht. Toen ze zeventien was, wist Pauline al dat ze machtig en belangrijk zou worden. Hoe ze daarbij kwam, weet ik niet. Maar ze was ervan overtuigd.

Na Pauline kwam Diane, toen vijftien, zij was vrolijk, laks en lui. Ze ging conflicten uit de weg en was altijd aan het giechelen en lachen of dagdroomde dat ze hertogin werd. Iedereen vond haar op Pauline lijken, maar dan zonder haar krachtige uitstraling. Ik denk dat dat zowel een vloek als een zegen was.

Na haar kwam ik, nog maar veertien toen alles veranderde. Iedereen vond mij de knapste van het gezin en zei dat ik leek op de vrouw naar wie ik vernoemd ben, mijn bekende overgrootmoeder Hortense Mancini, die in haar tijd meer dan één koning het hoofd op hol had gebracht.

Tot slot had je de kleine Marie-Anne, hoewel het nu vreemd lijkt om het over haar als laatste te hebben. Ze was twaalf en ook

bijzonder knap, maar achter haar engelengezichtje ging een scherpe, snelle geest schuil die onze kindermisjes zo nu en dan versted deed staan.

Onze jaren op de vierde verdieping van het huis aan Quai des Théatins staan me bij als gelukkig, vrolijk en liefdevol. Niet dat er geen kleine meningsverschillen waren, er werd gekibbeld en geruzied over onbenulligheden, maar over het algemeen heerste er harmonie, een harmonie die zeer waardevol was en later in ons leven ontbrak. Waarschijnlijk waren er in die tijd al voortekenen van de harteloosheid en de pijn die ons te wachten stonden, maar die moeten vaag en onduidelijk zijn geweest. Nee, ik kijk terug op een gelukkige tijd voordat de harde, volwassen wereld ons in haar greep kreeg en ons overlaadde met teleurstellingen en wreedheden, voordat we de saamhorigheid van onze jonge jaren verloren en voordat Louise ongelukkig werd, Pauline gemeen, Diane dik en lui en Marie-Anne manipulatief en hard.

Maar in goede en slechte tijden, in perioden van zonden en schandalen, hartzeer en blijdschap, verbanningen en sterfgevallen, waren het toch mijn zussen. En nu ben alleen ik er nog. Ik zit in mijn donkere kamer, een oude vrouw, en slijt mijn dagen bladerend door hun brieven en door mijn herinneringen. En als ik heel stil ben en goed luister, dan kan ik hun stemmen weer horen.

DEEL I
Verliefd

Louise

Versailles
1730

Versailles: grootsheid, grandeur en echo's. Het geroezemoes van honderden mensen die op gepaste toon fluisteren is overweldigend, hoewel iedereen zachtjes praat, en dan de duizend verschillende geuren; het is als een schilderij waarop een krioelende mensenmenigte tot leven komt.

Alles is gehuld in weelde en aan de muren hangen enorme spiegels die als glanzende meren tegen het marmer liggen en het leven dat zich hier afspeelt weerkaatsen, vele malen vergroot. Overal zijn kandelaars en kroonluchters, sommige met wel tweehonderd kaarsen, en 's avonds schittert het paleis alsof het door de zon zelf wordt verlicht.

In de eindeloze gangen staan enorme bronzen, marmeren en stenen beelden van koningen en goden. De plafonds zijn zo hoog dat ze tot aan de hemel reiken en zijn toepasselijk genoeg als hemelgewelven beschilderd, maar je mag niet omhoogkijken om ze te bewonderen want je dient je te allen tijde beschaafd te gedragen en net te doen alsof het je niet interesseert.

In dit grote paleis is het moeilijk de weg te vinden; het is een doolhof van gangen en trappen en er gelden allerlei regels die iedereen lijkt te kennen, behalve ik. Het paleis is net zo'n verraderlijke bloem waar ik ooit over heb gehoord: mooi en weelderig, maar hij eet de vliegen op die op zijn lippen neerstrijken.

Ik ben hier nu al een paar maanden in de bevoorrechte positie van hofdame van de koningin, maar elke dag als ik wakker word vraag ik me af: zal er vandaag iets vreselijks gebeuren? Zal ik struikelen als ik een reverence maak? Uitglijden op de met oranje boenwas gewreven vloeren? Op een ongepast moment iets zeggen? Door een foute woordkeus precies de verkeerde persoon beledigen?

Mijn kamer is op de derde verdieping, niet ver van de grote staatszalen, maar er ook niet dichtbij. Ik heb de route van mijn kamer naar die van de koningin in mijn geheugen geprent, maar ik moest vandaag na de mis een pot paddenstoelenpaté brengen naar de hertogin de Luynes, een gunsteling van de koningin die met koorts in bed ligt. Ik deed deze boodschap samen met een gezelschapsdame van de hertogin, maar nu ik in mijn eentje weer terugga, kom ik in een mij onbekend gedeelte van het paleis terecht. Ik snap er niets meer van: is Versailles door een gek ontworpen? Wie verzint het toch om achter zo'n serene, uniforme buitenkant zo'n wirwar van vertrekken, gangen en trappen te ontwerpen?

Ik ben ver uit de buurt van de pracht van de openbare zalen, van de imposante vertrekken waar de koning en de koningin en de koninklijke familie wonen. Die vertrekken nemen maar een klein gedeelte van het paleis in beslag, een klein kersje op een grote taart. Hier is de rijkdom ver te zoeken en hier staan geen sinaasappelbomen in grote vergulde sierpotten om een zoete geur te verspreiden. De vloer is smerig, in plaats van het duizelingwekkende parket van de salons tref je hier tegels en ongelijke eikenhouten planken aan.

Een gemaskerde vrouw, haar roze rok besmeurd met modder en zondigheid, duwt me ruw opzij als ze me passeert. Ik blijf staan, ik hoop dat ik niet dezelfde kant op hoef als zij. Alles om me heen is vreemd, en mijn keel snoert zich dicht van angst. Voordat ik kan beslissen welke richting ik op ga, rennen er zes wolfshonden langs me heen, grote grijze beesten die naar natte vacht en plakkerig konijnenbloed stinken, twee pages hollen achter ze aan. Die kant op zullen de stallen dus wel zijn, en ik draai me om.

‘Waar ga je heen, kleintje?’ Het is gravin d’Hauteville met een gezelschapsdame. Ik wil haar om hulp vragen, maar ze blijft niet staan, ze haast zich net als de honden langs me heen en ik heb niet de moed haar te roepen.

‘De dochter van Armande,’ hoor ik haar tegen haar gezelschapsdame zeggen.

Een schaterlach. ‘Het is te hopen dat ze niet op haar moeder gaat lijken, dat arme schaap,’ zegt de ander, en dan zijn ze de hoek om, hun hakken klakken op de stenen vloer.

Ik kom nu in een andere smalle gang, waar mannen zonder livrei me wellustig opnemen en ik bijna omver word gelopen door bedienden met grote tonnen water op hun rug. Door een raam zie ik een binnenplaats. Ik ben in de Zuidvleugel, moet ik in noordelijke richting om het hoofdpaleis te vinden? Ik heb geen idee waar het noorden is. We hebben niet veel geleerd in de leskamer in ons ouderlijk huis in Parijs. Onze gouvernante, Zélie, was verre familie van ons en hoewel ik veel van haar hield, lieten haar lessen soms te wensen over. Ze draaide altijd de globe rond en vertelde ons over de wereld... Ik herinner me dat het noorden boven was. Of was dat de zon? Ik zie een trap en loop de treden op.

Ik kom uit in een grote vierkante kamer met karmozijnrode draperieën. In een hoekje staat een groepje mannen in donkere jassen geanimeerd te praten, en ik durf hen niet te storen. Ik loop naar twee mannen die bij een raam zitten, maar als ik dichterbij kom zie ik dat hun jassen versleten zijn en dat hun kniebroeken onder de vlekken zitten. ‘Heren,’ begin ik, maar dan zie ik tot mijn schrik dat ze dronken zijn. Een van de mannen glimlacht en steekt een smerige hand naar me uit.

Nee, nee, nee. Ik ren een smalle trap af en kom opnieuw in een achterafgangetje terecht met witgeschilderde muren en een stenen vloer. Het is hier stil en je kunt je nauwelijks voorstellen dat het elders in het enorme paleis een vrolijke bedoening is. Dit gedeelte van het gebouw lijkt ouder, vergeten, ver verwijderd van het com-